

شارلاتان ما

(مروری بر تشخیص و درمان توسعه نیافتگی)

نویسنده:

دکتر سیدمهدی علوی نیا

انتشارات آوای قلم

سرشناسه	: علوی‌نیا، سیدمهدی، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: شارلاتان‌ها (مروری بر تشخیص و درمان توسعه‌نیافتگی)/نویسنده سیدمهدی علوی‌نیا.
مشخصات نشر	: تهران: آوای قلم، ۱۳۹۷. مشخصات ظاهری: ۱۰۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۴۲-۹۰-۳
یادداشت	: وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
عنوان دیگر	: کتابنامه.
موضوع	: مروری بر تشخیص و درمان توسعه‌نیافتگی.
موضوع	: عقب‌ماندگی -- ایران - علل
موضوع	: سرمایه اجتماعی - ایران
موضوع	: Social capital (Sociology) -- Iran
رده بندی کنگره	: HN۶۷۰/۲ ۱۳۹۷ ۸۳ع/۸
رده بندی دیویی	: ۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۲۴۸۲۷۹

نام کتاب:

شارلاتانها (مروری بر تشخیص و درمان توسعه‌نیافتگی)

نویسنده:	دکتر سیدمهدی علوی‌نیا	تاریخ نشر:	۱۳۹۷
ناشر:	انتشارات آوای قلم	نوبت چاپ:	اول
صفحه‌آرایی:	انتشارات آوای قلم	شمارگان:	۱۰۰۰ جلد
طراحی روی جلد:	وحید گودرزی	قیمت:	۹۰۰۰۰ ریال
		شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۵۴۲-۹۰-۳

آدرس: تهران - میدان انقلاب - خیابان کارگر شمالی - ابتدای خیابان نصرت - کوچه باغ نو - کوچه داوود آبادی شرقی - پلاک ۴

شماره تماس: ۶۶۵۹۱۵۰۴ تلفکس: ۶۶۵۹۱۵۰۵

فروشگاه کتاب الکترونیک: www.avapublisher.com

فروشگاه کتاب چاپی: www.khaniranshop.com

هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی مولف و ناشر ممنوع است.
متخلفان به موجب قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست مطالب

۶	پیشگفتار .....
	دفتر اول:
۱۱	مفهوم توسعه‌یافتگی .....
	دفتر دوم:
۲۱	سرمایه اجتماعی کلید واژه توسعه .....
	دفتر سوم:
۴۳	سرمایه اجتماعی محصول یک جامعه با نگرش و راهبرد سیستماتیک حمایتی .....
	دفتر چهارم:
۶۱	شارلاتانیسم آفت سرمایه اجتماعی .....

مقدمه ناشر

مدتها این موضوع فکر مرا به خود مشغول کرده که چرا کشور عزیزمان ایران، علی‌رغم منابع و سرمایه‌های طبیعی و انسانی فراوان و ارزشمندی که دارد آن چنان که باید و شاید نتوانسته در مسیر توسعه و پیشرفت گام بردارد. سوال اینجاست که چرا کشوری با منابع سرشار نفت و گاز، معادن ارزشمند طلا، مس، آهن، اورانیوم و ... موقعیت جغرافیای سیاسی فوق‌العاده، اقلیم چهارفصل، وجود شرایط ایده‌آل صنعت گردشگری، سرمایه خوب و مستعد انسانی و ... کشوری توسعه یافته نشده و در مسیر توسعه هم سرعت لازم را ندارد؟! ولی از طرف دیگر کشورهایی چون ژاپن و سوییس بدون داشتن اغلب مواهب طبیعی و انسانی فوق در زمره کشورهای توسعه یافته قرار دارند؟ البته این سوالی است که از آحاد مختلف جامعه بارها می‌شنویم ولی جوابی قابل قبول، مستدل و علمی برای آن یافت نمی‌گردد، هرچند در این بین چند تن از اساتید و صاحب‌نظران در این مورد قلم زده و مطالب خوبی را نیز بیان نموده‌اند.

اگر به تاریخ این سرزمین کهن نگاهی بیاندازیم، خواهیم دید که این کشور در طول تاریخ آماج تاخت و تاز اقوام نیمه‌وحشی (و حتی وحشی) متعددی قرار گرفته است ولی نکته اینجاست که تمدن ایران نه تنها در اثر این حملات وحشیانه و ویرانگر از بین نرفته بلکه توانسته این اقوام را در فرهنگ و تمدن اصیل و غنی خود هضم نماید به طوری که این اقوام از فرهنگ ایران تاسی و شکل گرفتند و نهایتاً راهی سرزمین خودشان شدند. برای مثال می‌توان به قوم نیمه وحشی مغول آن زمان اشاره کرد که پس از چندین دهه تجاوز، قتل و غارت، دست آخر رنگ و بوی تمدن به خود گرفته و به سرزمین خود برمی‌گردد. این مطلب نشان می‌دهد که عاملی که باعث شکوه و پایداری فرهنگ و تمدن ایران در طول تاریخ از ابتدا تاکنون شده تنها وجود سرمایه طبیعی و محیطی نیست و وجود ایمان و اخلاق، همبستگی، اعتماد و مشارکت جمعی و یا به عبارت دیگر "سرمایه اجتماعی" در میان مردم این مرز و بوم بوده که این پایداری را رقم زده است (مثال بارز آن ایثار و همدلی کشور در هشت سال دفاع مقدس است)؛ اما در اعصار مختلف انسانهایی منافق، دورو، طمعکار و زیاده‌خواه و یا به عبارتی "شارلاتان" که همچون سلولهای سرطانی عمل می‌کنند باعث رواج فساد و تباهی و آسیب جدی و بعضاً جبران ناپذیر به این مملکت شده‌اند.

کتاب پیش رو به شکلی علمی و سیستماتیک به بررسی علل توسعه در جوامع پیشرفته و عدم توسعه یا سرعت کم آن در جوامع در حال توسعه و جهان سوم پرداخته و علاوه بر ریشه‌یابی و تشخیص علت‌ها، راهکارهای درمان و همچنین مبارزه با شارلاتانیسم را ارائه داده است.

در اینجا ضمن تشکر و قدردانی از شما خواننده محترم در خرید و مطالعه این کتاب، تقاضا دارم که در صورت مفید دانستن مطالب کتاب ابتدا لطف کرده و نظرات و انتقادات خود را به ما اعلام فرمایید و دوم اینکه این کتاب را به دوستان و آشنایان خود و سایر نفراتی که صلاح می‌دانید معرفی نمایید.

در پایان امید است که این اثر که با همت آقای دکتر سید مهدی علوی‌نیا و با نیت خیر و به منظور ارتقا ایمان، اعتماد و مشارکت جمعی و در نهایت پیشرفت معنوی و دنیوی کشور عزیزمان به نگارش و تحریر آمده مقبول نظر شما خواننده گرامی باشد و بتواند در افزایش اعتماد، اخلاق‌مداری و مشارکت جمعی در بین آحاد جامعه موثر واقع گردد.

مهدی خانی

مدیر مسئول انتشارات آوای قلم

مختصری از سوابق علمی نویسنده

سید مهدی علوی‌نیا در سال ۱۳۵۸ در شهر تبریز متولد شد. دیپلم ریاضی و فیزیک را در سال ۱۳۷۶ اخذ نمود و از همان سال در رشته مهندسی برق کنترل در دانشگاه صنعتی سهند تبریز به تحصیل ادامه داد. مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی را نیز در همان رشته تحصیلی طی کرد و در سال ۱۳۹۴ از دانشگاه صنعتی امیرکبیر موفق به اخذ مدرک پسادکتری مهندسی برق کنترل گردید.

در زمینه مهندسی سیستم‌های کنترل، تا به حال ده‌ها مقاله در مجلات معتبر بین‌المللی ISI, SCOPUS و همچنین کنفرانس‌های بین‌المللی در کشورهای مختلف دنیا از جمله ترکیه، یونان، آمریکا، کره جنوبی، آرژانتین، هند، مکزیک، روسیه و غیره به چاپ رسانیده و علاوه بر چاپ مقالات، در چندین مجله نیز به ایفای نقش داورى پرداخته‌است و در سال ۲۰۰۷ به‌عنوان داور نمونه در انجمن علمی مهندسين آمریکا شناخته‌شد.

نگرش مهندسی و سیستمی به موضوعات علوم انسانی، سیاسی و روابط بین‌الملل، مدل‌سازی ریاضی نظریه‌های اقتصادی و علوم اجتماعی از سایر فعالیت‌های علمی ایشان بوده و مقالات تحقیقاتی متعددی در این حوزه‌ها در همایش‌های مختلف علمی همچون کنگره جهانی اقتصاد انرژی در کانادا و همایش‌های برگزار شده توسط دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران به چاپ رسانیده‌است.

عضویت در انجمن جهانی مهندسين برق، الکترونیک آمریکا IEEE، جامعه مهندسين مکانیک آمریکا ASME، انجمن مهندسين نفت SPE و اتحادیه جهانی گاز IGU از دیگر فعالیت‌های علمی وی است.

پیشگفتار

قطعاً شما نیز همانند من در زندگی روزمره و محاورات عادی مردم و یا در روزنامه‌ها و رسانه‌ها با سوالات و بحث‌هایی که نشان‌دهنده‌ی برخی از نارسایی‌ها در وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... جامعه است مواجه شده‌اید. چرا هوا آلوده است؟ چرا بیکاری زیاد است؟ چرا تقلب علمی در کشور ما رونق گرفته است؟ چرا بر اساس آمار ستاد مبارزه با مواد مخدر بیش از دو میلیون و ۸۰۰ هزار نفر معتاد به مواد در کشور وجود دارد؟^۱ چرا معلمان از وضعیت معیشت و حقوق خود ناراضی هستند؟ بحران صندوق‌های بازنشستگی به کجا خواهد انجامید؟^۲ چرا ارزش پول ملی ما در مقابل سایر ارزها کاهش می‌یابد؟ مشکلات حاشیه‌نشینان شهری و مهاجرت به شهرهای بزرگ چگونه قابل حل است؟ چرا سن ازدواج در دهه اخیر ۴ تا ۶ سال افزایش یافته است؟^۳ چرا ایران پس از آمریکا، دانمارک و مصر رتبه چهارم طلاق را دارد؟^۴ (طلاق حقیقتی تلخ و قبح شکسته است اما گاه به مناسبتش جشن هم برگزار می‌شود!) چرا سالانه میلیاردها دلار جنس قاچاق وارد کشور می‌شود؟ بنا به گفته رئیس مجمع عالی واردات در صورتی که میزان قاچاق کالا به کشور دوازده میلیارد دلار باشد در واقع یک سوم کل واردات ایران از طریق قاچاق صورت می‌گیرد!!!^۵ چرا تولید در کشور ما با مشکل مواجه است؟ چرا سیستم آموزشی کشور نمی‌تواند بچه‌ها را از حافظه محور بودن به خلاق محوری سوق دهد؟ چرا مدگرایی و تجملات در زندگی ما نفوذ کرده است؟ چرا آستانه تحمل ما ایرانیان پایین آمده است و زود عصبانی می‌شویم؟ چرا چشم‌وهم‌چشمی زیاد شده است؟ چرا با بارش برف سنگین در تهران در زمستان سال ۹۶ قیمت کرایه تاکسی از فرودگاه امام به تهران یک میلیون تومان می‌شود؟ چه بر سر ما آمده است که در زلزله کرمانشاه قیمت یک کانکس معمولی قبل از وقوع زلزله حدود دو میلیون تومان بود ولی بعد از زلزله به هشت میلیون تومان می‌رسد؟ حتی " برخی شرکت‌های تولیدکننده! کانکس با مراجعه به کارگاه‌های ساخت کانکس، کانکس‌های ساخته نشده را پیش خرید می‌کنند تا دپو کنند و به قیمت‌های گزاف به فروش برسانند."^۶

دودمان قاجار و پهلوی در مجموع بیش از ۱۸۰ سال در ایران حکومت کردند و در این مدت بیش از دو میلیون ششصد هزار کیلومترمربع از ایران تجزیه شد. این تجزیه سرزمینی یا بر اثر جنگ‌های نابرابر بوده و یا با قراردادهای خفت بار و تحقیرآمیز منعقد شده بین شاهان ضعیف ایران و قدرت‌های استعماری، تجزیه شدند^۷ توجه کنید مساحت فعلی ایران یک میلیون و ششصد و چهل و هشت هزار کیلومترمربع است و نزدیک به ۱۶۰ درصد مساحت فعلی کشور از ایران جدا شد که اولین تجزیه

۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، کد خبر: ۸۲۷۹۰۰۴۵ (۶۳۳۴۹۶۵) تاریخ خبر ۱۳۹۶/۱۰/۱۹

۲. خبرگزاری جمهوری اسلامی، کد خبر: ۸۲۷۸۶۱۵۰ (۶۳۳۰۴۱۷) تاریخ خبر ۱۳۹۶/۱۰/۱۵

۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، کد خبر: ۸۲۶۷۷۶۲۱ (۶۱۸۶۶۲۹) تاریخ خبر ۱۳۹۶/۰۷/۰۴

4. <https://www.fardanews.com/fa/news/224299/>

5. <http://www.radiogoftogoo.ir/Channel News Details/?m=170001&n=136620>

6. <http://www.asriran.com/fa/news/575905>

7. <http://www.tabnak.ir/fa/news/99939/>

مربوط به جدایی قفقاز در سال ۱۸۱۲ در عهدنامه گلستان روی داده و آخرین تجزیه جدایی بحرین از ایران در سال ۱۳۵۰ است که با فشار انگلیس بر حکومت پهلوی اتفاق افتاد، اما در روی دیگر سکه، در طول ۸ سال دفاع جانانه، اجازه ندادیم صدام یک وجب از خاک ما را بگیرد در حالی که ۸۰ کشور به صورت مستقیم و غیر مستقیم دولت بعث عراق را یاری می کردند، این تفاوت از کجا ناشی می شود؟! فی نفسه، من و شما و هر هموطن دیگر در درجه اول خود و خانواده مان را دوست می داریم و طالب آن هستیم که در یک کشور توسعه یافته و مرفه‌ای زندگی کنیم و در درجه دوم علی‌الظاهر، به رشد و تعالی و سرفرازی کشور خود علاقمندیم و خواهان اعتلای آن هستیم؟ اما چرا با واقعیت‌های تلخ ذکر شده در کشور مواجه هستیم؟! اجازه می‌خواهم باز یک سوال دیگر مطرح نمایم. " چرا وقتی با هر ایرانی سر صحبت را باز می‌کنیم خود را دلداد و عاشق وطن معرفی می‌کند اما متأسفانه! تاریخ چند صد ساله اخیر ایران به غیر از برهه‌ها و مقاطع خاصی از تاریخ نشان می‌دهد برآیند این هم دلدادگی و عشق یک چیز دیگر است؟ بهتر است یک کمی شفاف‌تر صحبت کنیم، همه ما ادعا داریم که ایران را دوست می‌داریم. خوب! این ادعا درست و صد البته قابل ستایش؟ پس چرا با این همه عشق و علاقه به وطن، نتوانسته‌ایم آن را آنچنان که لیاقت دارد آباد بسازیم و به آن اعتلا بدهیم؟ می‌خواهم منظوم را با بیان دیگری مطرح کنم! من و شمای ایرانی (منظوم از ایرانی، همه ایرانیانی است که در طی چندین نسل گذشته تا به حال در این کشور زیسته‌اند) که ایران را دوست می‌داریم و عاشق آن هستیم چرا نتوانسته‌ایم از منابع آن استفاده حداکثری بکنیم و ایران را به جایگاه والایی که حقیقتاً هم استحقاق آن را دارد برسانیم؟ به هر حال قرار نبوده و نیست که این مرزوبوم را خارجی‌ها بسازند، هر کاری که باید برای این وطن انجام شود بایستی به دست من و شمای ایرانی صورت بگیرد و ما وظیفه داریم که آن را آباد کنیم، بلی درست متوجه شدید من، شما و همه ایرانی‌ها در قبال این کشور مسئولیم. نه یک آمریکایی یا فرانسوی یا الجزایری و...! هر چه هست در دست ماست و هر چه باید انجام شود باید توسط خودمان انجام شود و لاغیر. انتظار بی‌جا و البته ساده‌لوحانه‌ای است که فکر کنیم سایرین به فکر توسعه و تعالی کشور ما هستند، آن‌ها به فکر منافع خود هستند و هدف آن‌ها از مرزها با سایر کشورها از جمله کشور ما، کسب امتیاز و منفعت است. البته منظورم این نیست که در تعامل با دیگر دول و ملل، بدبینانه نگاه کنیم و همه را محکوم کنیم، باید واقع بین باشیم چون هر کشوری حق دارد به دنبال نفع خود باشد و این یک امر بدیهی است و نگاه واقع بینانه به ما می‌گوید که دیگران هیچ وقت هم و غم‌شان به دنبال اصلاح امور ما نبوده و نیست. هر وقت منافع آن‌ها ایجاب کند با ما ارتباط دوستانه برقرار می‌کنند و هر وقت منافع‌شان در تعارض با منافع ما باشد با ما دشمنی می‌کنند، به نظرم نگرش واقع بینانه به روابط بین‌الملل همین است. اگر ما هم فراموش کار باشیم تاریخ حافظه قوی دارد، مبنی بر اینکه عدم واقع بینی و تکیه به توان خارجی چه ضررها به این کشور تحمیل کرد. آیا قرارداد ترکمن‌چای، گلستان، داری و رویترز، جدایی بحرین از ایران و ده‌ها معاهده ننگین دیگر نمی‌تواند برای ایجاد این نگرش واقع بینی در ما کافی باشد؟! همانطوری که پیشتر ذکر شد شاهان قاجار برای حفظ حکومت خود با دادن امتیاز به کشورهای قدرتمند آن روزگاران، چه بلاها که بر سر ایران

نیاورده‌اند؟! آن‌ها منافع ملی ما را مانند گوشت قربانی بین دول استعماری تقسیم کردند. اجازه می‌خواهم به موضوع اصلی بحث برگردم گفتیم که همه ما، خود را وطن دوست و عاشق ایران معرفی می‌کنیم ولی برای کشوری که عاشق آن هستیم نتوانستیم خدمت شایسته‌ای ارائه دهیم و حتی با تاسف باید بگوییم به تن رنجور آن ضربات زیادی وارد کردیم. شاهان دستگاه قاجار نیز ایرانی بودند و آن‌ها نیز در این خاک می‌زیستند و از ینگه دنیا یا کره ماه که به این کشور نیامده بودند چون شاه بودند و اختیارات زیادی داشتند لذا به جای خدمات بزرگ به ایران، خیانت‌های بزرگی به آن کردند. چرا پادشاهان روسیه و انگلیس به فکر کشورگشایی و چپاول بودند ولی پادشاهان ما این‌گونه خائن بودند و در حرم‌سراها به فکر عیش و نوش و زنبارگی بودند؟ این اختلاف ۱۸۰ درجه در فکر و عمل از کجا نشات می‌گیرد؟! نمی‌گوییم که پادشاهان روسیه، انگلیس، فرانسه و پرتغال انسان‌های سلیم‌النفسی بودند قطعاً، آنان نیز فساد اخلاقی داشتند اما همزمان با آن فساد و هرزگی، به فکر چپاول دیگر دول نیز بودند ولی برخی شاهان ما هنرشان فقط وادادگی و وطن‌فروشی بود.

بلی! آلمان و نروژ و ژاپن را مردمان همان کشورها توسعه داده‌اند و مسبب عقب‌افتادگی کنیا، نیجر، افغانستان و زیمبابوه هم مردمان آن‌ها هستند. من نمی‌خواهم نقش استعمار و استثمار در عقب‌ماندگی کشورهای اخیر را رد کنم ولی نمی‌توانم بپذیرم که این فقط استعمار و استثمار است که آن‌ها را عقب‌مانده و توسعه نیافته کرده است. بلکه معتقدم عامل اصلی توسعه‌نیافتگی را در خود مردمان این کشورها باید جست، البته ما نیز از این قاعده مستثنی نیستیم.

واکاوی ریشه مشکلات مذکور و سایر مسائلی که در ادامه آن‌ها را مرور خواهیم کرد و ریشه‌یابی علل توسعه‌نیافتگی یا بهتر بگوییم کمتر توسعه‌یافتگی کشورمان، سال‌های مدیدی است که ذهن مرا مشغول خود کرده است و لذا چند وقت پیش تصمیم گرفتم که خلاصه آنچه را مطالعه کرده‌ام با شما خواننده فرهیخته در میان بگذارم. سعی گردیده بدون تکلف و رودربایستی با شما سخن گفته شود البته به شما صد در صد حق می‌دهم که شاید با برخی و یا حتی تمامی مطالب کتاب موافق نباشید و برای این اختلاف نظر با من دلایل محکمی هم داشته باشید که قطعاً آماده شنیدن آن‌ها هستم. (ایمیل من drsmalavinia@gmail.com).

هدفم انتقال آموخته‌هایم و درس پس دادن به پیشگاه شما خواننده گرامی است و در این کتاب به هیچ عنوان قصد جسارت به هیچ فرد یا گروهی و شخصیتی را نداشته و لذا اگر خطایی در این خصوص در کتاب دیدید پیشاپیش عذر مرا بپذیرید و مرا از این بابت مطلع فرمائید. نگارنده دانش آموخته رشته فنی مهندسی برق - کنترل می‌باشد و جامعه‌شناس، اقتصاددان یا سیاست‌مدار نیست ولی با توجه به اینکه در تحصیلاتش، نگرش سیستمی را یاد گرفته لذا نگرش منطقی و سیستماتیک به مسائل جامعه و موضوع کمتر توسعه‌یافتگی شاید برای وی چندان سخت نباشد و لذا این کتاب را متفاوت تر از هر مقاله و کتاب دیگر خواهید یافت. در سایر منابع به موضوع توسعه‌یافتگی با نگرش‌های مختلف علوم انسانی همچون جامعه‌شناسی، اقتصاد، سیاست و مدیریت نگاه کرده‌اند اما در این کتاب سعی بر آن است که طرحی نو در اندازیم و لذا از منظر مهندسی و سیستم و صد البته با کمک گرفتن

از همین شاخه‌های مذکور علوم انسانی به تحلیل موضوع پردازیم. اما بهتر است نقشه راه کتاب را قبل از ورود به مباحث آن با هم مرور کنیم و ببینیم که چگونه به واکاوی موضوع تشخیص علل و درمان توسعه‌نیافتگی کشور خواهیم پرداخت.

شناخت یک عارضه به نظرم مقدم‌تر و مهم‌تر از درمان آن است. البته قبل از اقدام به شناخت یک عارضه بایستی، خودمان به این جمع‌بندی برسیم که عارضه‌ای به نام توسعه‌نیافتگی دامنگیر کشورمان شده است، اصولاً تا وقتی یک نفر در تن خود احساس کسالت و ناخوشی نکند و پیش خود به این واقعیت نرسد که لازم است به پزشک مراجعه کند هیچ‌کس نمی‌تواند در درمان او گامی موثر بردارد. لذا ما باید قبول کنیم که کشور ما نتوانسته در حد و اندازه‌ای که لایق آن است توسعه یابد. بعد از باور این مطلب، قدم بعدی شناخت علت یا علل است. در این کتاب ابتدا توسعه‌نیافتگی تعریف و معیارهای تشخیص آن تشریح می‌گردد و با در نظر گرفتن این معیارها، وضعیت کشورمان ارزیابی می‌گردد. هدف از این ارزیابی شناخت جایگاه واقعی ایران در زمینه توسعه است.

وجود و انباشت انواع مختلف سرمایه همچون سرمایه‌های مادی، انسانی، اجتماعی از عوامل توسعه‌نیافتگی هر کشوری هستند. در ادامه با ارایه استدلال‌های ساده، سرمایه اجتماعی کلید واژه توسعه معرفی می‌گردد. سرمایه اجتماعی تعریف و شاخص‌های اندازه‌گیری آن بیان خواهد شد. اعتماد، قانون‌مداری و مشارکت اجتماعی سه عنصر اصلی سرمایه اجتماعی تبیین می‌گردند. در مرحله بعد به این مطلب خواهیم رسید که سرمایه اجتماعی در یک جامعه با نگرش و کارکرد سیستم حمایتی نمود و ظهور پیدا می‌کند. بدون عملکرد سیستماتیک و صد البته ساختار حمایتی امکان تولید سرمایه‌های اجتماعی در یک جامعه مقدور نمی‌باشد سعی خواهیم کرد از مهندسی سیستم و از قوانین فیزیک برای اثبات این مطلب کمک بگیریم. در ادامه آفت عملکرد سیستماتیک یک جامعه را بیان می‌کنیم و به دنبال آسیب‌شناسی یک جامعه سیستماتیک حمایتی خواهیم بود. شارلاتانیسم (از دیدن این کلمه تعجب کردید به شما حق می‌دهم لطفاً کمی بردبار باشید و تا آخر کتاب مرا همراهی کنید تا دلیل استفاده از این کلمه برایتان روشن گردد.) را تعریف کرده و تاثیرات منفی آن را در شکل‌گیری یک جامعه سیستماتیک حمایتی تشریح می‌کنیم. از نمودهای رفتاری تفکر شارلاتانیسم را در جامعه بیان خواهیم کرد و اساساً رفتارهایی که شارلاتانیسم می‌نامیم تشریح می‌گردند. در جلد (یا ویرایش) اول کتاب به بحث تشخیص توسعه‌نیافتگی خواهیم پرداخت و تفکر شارلاتانیسم را به مثابه بیماری سرطان در پیکره جامعه خواهیم دید. سرطانی که بسیار خطرناک و مهلک بوده و باید سریعاً درمان شود. برای درمان بیماری سرطان روش‌های مختلفی وجود دارد که یکی از آن‌ها ایمونوتراپی است در این روش به جای حمله مهاجمی از بیرون به سلول‌های سرطانی، سعی می‌شود سیستم ایمنی و دفاعی بدن که وظیفه تشخیص و درمان را دارد تقویت گردد، لذا برای درمان بیماری شارلاتانیسم در جامعه باید از سیستم دفاعی و ایمنی مبتنی بر اخلاق فردی و جمعی بهره گرفت. چگونگی تقویت سیستم ایمنی جامعه برای مبارزه با تفکر شارلاتانیسم با بهره‌گیری از مهندسی سیستم و کنترل به‌عنوان بهترین روش درمانی بیان می‌گردد که این بحث به فضل الهی در جلد دوم (ویرایش) دوم بیان خواهد گردید.

در انتهای این کتاب به این جمع‌بندی خواهیم رسید که عامل اصلی عقب‌ماندگی ایران را در اخلاق نکوهیده بعضی از مردمان آن باید جست که آن اخلاق زشت چیزی نیست جز "شارلاتانیسم". منشا شارلاتانیسم، خودخواهی و هلوغ و حریص بودن انسان است به بیان دیگر، خودخواهی و حرص بی‌قید و بند برخی از مردمان، عامل بیماری مهلک اخلاقی فردی و اجتماعی شارلاتانیسم در جامعه بوده و این اخلاق مردود و خطرناک مهمترین سرمایه جامعه، یعنی سرمایه اجتماعی را نشانه می‌رود و در جامعه‌ای که سرمایه اجتماعی آن نقصان یابد، هیچ کدام از منابع طبیعی، اقتصادی و انسانی به سرمایه تبدیل نمی‌شوند که به تفصیل به آن خواهیم پرداخت.

نتیجه این کتاب عبارت است از تفسیر این دو آیه بسیار زیبا: "ان... لا یغیر القوم الا بانفسهم" یعنی توسعه‌یافتگی کشور مستلزم "خواستن" و "برخاستن" است و آیه شریفه "قد افلح من زکاه و قد خاب من دسها" از سوره مبارکه شمس. هر نفس که خواهان رستگاری و سعادت است باید تزکیه داشته باشد و با دسیسه و آلودگی زیانکار خواهد شد. خداوند متعال ۱۴۰۰ سال پیش فرموده که راه نجات تو ای بشر، پاکی و پرهیزکاری است نه حیله و دسیسه. در سوره مبارکه شمس خداوند بارها قسم یاد کرده که ای بشر، اگر می‌خواهی سعادت‌مند بشوی جلوی نفست را بگیر و پرهیزکار باش، و این تزکیه به نفع خود انسان است چون خداوند یک عمل عبادی و حق... را از ما نخواست که ما بگوییم تزکیه نفس چون یک حق... است پس اگر انجام هم ندهیم نعوذبا... حق خدا را ضایع کردیم. لذا اگر جای تزکیه را دسیسه بگیرد مطمئناً به خدا هیچ ضرری نمی‌رسد و ضررش فقط به خود بشر می‌رسد. آری ما باید همگان به این نتیجه برسیم که:

هر چه کنی به خود کنی
گر همه نیک و بد کنی

منابعی که در این کتاب از آن‌ها بهره خواهیم گرفت عبارتند از قرآن کریم، نهج‌البلاغه، مثنوی معنوی، غزلیات حافظ، اشعار سعدی، شهریار و اشعار نو سهراب سپهری، کتاب‌های دکتر شریعتی، دکتر زیبا کلام، دکتر مسعود ناصری و مقالات جامعه‌شناسی از دکتر رنایی، کتاب‌های تحلیل سیستم‌های مهندسی و منابع تحلیلی و خبری از سایت‌های اینترنتی. سعی شده است تمامی منابع به‌کار رفته در این کتاب ذکر شود و لذا در صورتی که نام مرجعی از قلم افتاده باشد از صاحب اثر عذر می‌طلبم. من وظیفه خود را نوشتن می‌دانم ولی قطعاً تاثیرگذاری سخن با خداست، از او عاجزانه می‌خواهم که نیت و عمل مرا خالص نماید و قلمی شیوا و بیانی تاثیرگذار به من عطا فرماید تا به مدد لطف او، حق مطلب ادا شود. از خداوند متعال برای شما و خودم طلب بهروزی دارم.

سید مهدی علوی نیا

سال ۱۳۹۷